

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. "Problematyka wydawania nieprawdziwych opinii przez biegłych. Studium prawnokarne i kryminologiczne".

Streszczenie w języku polskim

Realizacja zasady prawdy materialnej i rzetelne postępowanie dowodowe bez wsparcia osób dysponujących odpowiednią wiedzą ekspercką, w wielu przypadkach jest praktycznie niemożliwe. Tzw. wiedza specjalna jest niezbędna w różnych rodzajach spraw karnych i nie tylko karnych – przykładem może być ocena uszkodzeń ciała osoby pokrzywdzonej przestępstwem, wycena strat, określenie stanu zdrowia psychicznego uczestników postępowania karnego, zabezpieczanie i badanie dowodów rzeczowych i wiele, wiele innych sytuacji.

W dobie postępującej globalizacji i informatyzacji społeczeństwa szczególnego znaczenia nabiera zabezpieczanie i badanie różnego rodzaju dowodów cyfrowych i dokonywanie różnego rodzaju tłumaczeń. Zwłaszcza genetyka oddaje kryminalistycznie nieocenione usługi w zakresie chociażby analizy materiału DNA – pozwala na skutecną identyfikację i wykrywanie sprawców przestępstw popełnionych przed wieloma laty, gdy jeszcze ówczesna technologia nie pozwalała na przeprowadzenie badań genetycznych, czy automatyczne przetwarzanie śladów linii papilarnych. W zasadzie, poza specjalistyczną znajomością prawa krajowego, organy procesowe nie dysponują wiadomościami specjalnymi z innych gałęzi nauki i muszą posiłkować się ekspertami specjalizującymi się w danej dziedzinie wiedzy – jest to zjawisko całkowicie naturalne i wprost proporcjonalne do skali rozwoju cywilizacji i społeczeństwa technologicznego.

Dowód z opinii biegłego może służyć realizacji zasady prawdy materialnej tylko wtedy, gdy jest wynikiem rzetelnie i obiektywnie przeprowadzonej ekspertyzy. Uzasadnione zastrzeżenia, co do obiektywizmu biegłego powinny skutkować jego wyłączeniem z toczącego się postępowania.

Od prawidłowego działania wymiaru sprawiedliwości zależy stan praworządności w demokratycznym państwie prawa, sprawność funkcjonowania aparatu administracji i co najważniejsze komfort życia obywateli i ich poczucie bezpieczeństwa. W polskich realiach można zaobserwować, iż społeczeństwo kieruje wiele krytycznych uwag, co do prawidłowości funkcjonowania struktur wymiaru sprawiedliwości.

Zagadnienia dotyczące nieodpowiedniej jakości opiniowania przez biegłych stanowią jeden z bardziej dyskutowanych problemów w aspekcie prawa dowodowego, z tym że sama jakość pracy biegłych stanowi tylko część tego problemu¹ – do równie istotnych składowych elementów tego problemu należy również zaliczyć wadliwy kształt przepisów prawnych i nieprawidłową pragmatykę funkcjonowania organów procesowych.

Dorobek piśmiennictwa jak i dostępne orzecznictwo w obszarze dotyczącym zjawiska wydawania nieprawdziwych opinii przez biegłych należy ocenić, jako ubogie. Autorzy komentarzy do kodeksów karnych przy omawianiu przestępstwa z art. 233 § 4 k.k. są raczej powściągliwi i nie rozpisują się zbyt rozlegle. Generalnie dorobek doktryny w zakresie tego zjawiska uważam za stosunkowo skromny i tym samym wymagający uzupełnienia i dokładnego zbadania, gdyż zauważalny jest brak badań empirycznych tego zjawiska.

W strukturze logicznej pracy można wyróżnić jej dwie zasadnicze sfery. Pierwsza część pracy, ujęta w rozdziałach 1- 3 ma zasadniczo charakter dogmatyczny i skupia się na krytycznej analizie sfery normatywnej funkcjonowania dowodu z opinii biegłego.

W rozdziałach 4-6, z kolei skupiono się na zrelacjonowaniu i analizie przeprowadzonych badań empirycznych zjawiska w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Owocem całości rozważań są wnioski badawcze i postulaty *de lege lata i de ferenda* zgromadzone w ostatnim rozdziale, jednocześnie podsumowującym całość pracy.

W pierwszym rozdziale dysertacji opisano krajowy model funkcjonowania biegłego i dowodu z opinii biegłych w ujęciu normatywnym, zawierający informacje dotyczące definicji podstawowych terminów prawnych i procedur wiążących się z tą problematyką.

W kolejnej części pracy przedstawiono rys historyczny problematyki dotyczącej roli dowodu z opinii biegłego od starożytności do czasów współczesnych dokonano przeglądu regulacji prawnych normujących odpowiedzialność karną biegłych za wydawanie fałszywych opinii.

Następnie omówiono rezultaty komparatystyki prawnej modelu funkcjonowania dowodu z opinii biegłego i odpowiedzialności karnej biegłego za wydanie fałszywej/nieprawdziwej opinii w wybranych, zagranicznych systemach prawnych.

¹ Pawełec S., Wadliwość opinii biegłego w procesie karnym jako pochodna błędów zawartych w postanowieniu o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego, Prokuratura i Prawo 4, 2014.

Pozostała część pracy została poświęcona przedstawieniu metodologii i przebiegu zrealizowanych badań empirycznych, a następnie opisano rezultaty analizy danych statystycznych dot. przestępstw. z art. 233 § 4 k.k., badań ankietowych akt spraw karnych dotyczących odpowiedzialności karnej biegłych za wydawanie fałszywych opinii, analizy i studiów wybranych przypadków, oraz badań ankietowych i wywiadów.

W ostatnim rozdziale dysertacji dokonano syntetycznego podsumowania i ujęcia wypracowanych wniosków badawczych i postulatów *de lege lata i de lege ferenda ferenda*, wraz z propozycją utworzenia nowego rozdziału w kodeksie karnym.

Streszczenie pracy w języku angielskim - abstract In English:

The evidence given by expert witness often has a crucial significance for ongoing criminal trial and investigation. In some cases a role of an expert witness is closer to judge than to a just witness. However, there is a danger of tempering with that kind of evidence. In some cases, expert witnesses are issuing a false opinion and as an effect a risk of issuing of a faulty verdict is very high. There are various motivation for such behavior from criminological point of view, in some cases it is corruption and in others negligence. For issuing a false opinion, expert witness could be responsible for a crime substituted in article 233 paragraph 4 of Polish penal code from 1997. The crime statistic in that area is very low, but the common believe in society tells that trust ratio to the system of justice in Poland is very low overall.

Because of the lacking of relevant scientific material and literature, occurred the need for examining that phenomenon with regard of estimating the real size of phenomenon, significance of dark number of crime, the reasons for issuing the false opinions, and others aspects of that crime.

To achieve given goals, various method and techniques of research were used, such as historical method, comparative method, interviews and surveys among the police officers and selected expert witnesses, analysis of statistical data, analysis of selected cases and finished case files regarding crimes qualified as article 233 § 4 of penal code.

The outcomes of the research directly indicate that the problem with false opinion is much more significant, than pure statistical data shows. There is possibly a huge number of the dark number of crimes in that area.

Research shows, that the current model of the legal status of expert witness in polish legal regulations has many flaws, which require immediate reaction from state and legislator.

Some amendments were made in 2016 to criminal responsibility provisions regarding false opinions issued by expert witnesses. The maximum penalty was risen up to 10 years deprivation of liberty and the criminal responsibility for negligence of expert witness was also introduced. Nevertheless, it is still not enough, because criminal procedures remains mainly unchanged. There is still need for further changes and improvements in that area.

The dissertation is gathered into six chapters.

The logical structure of thesis consists from two general parts. First part gathered in chapters from 1 to 3, focuses on dogmatic aspects of evidence given by expert witnesses. The second part in chapters from 4 to 6 are oriented on empirical research of given criminological phenomenon in pragmatical context. The result of the whole are research conclusions and propositions *de lege ferenda* gathered in the last chapter of the thesis.

The first chapter describes general status of the expert witness evidence in the light of polish legal regulations. There is also analyzed polish legislation related with that matter. That chapter explains the most important terms, such as "expert witness" and "special knowledge", and practical aspects of using the expert witness evidence in criminal trial. Beforementioned aspects are discussed in the context of factors inflicting causing of the phenomenon related with issuing of false opinions.

The next chapter analyse the various aspect of expert witness opinion and criminal responsibility for issuing false opinions, also legal ones related with expert witness opinion in historical perspective, beginning in ancient times and ending in contemporary times.

The third chapter precisely describes present rules of criminal responsibility for issuing of false opinion in the present polish criminal enacted in 1997, with particular focus of criminal provisions introduced with novelization of criminal code from 2016.

That chapter also contains broad comparative legal study of the international legal regulations describing the status of expert fitness evidence in various countries, mainly in European Continental perspective and anglosaxon (the U.S.A and Great Britain).

The work also is comparing the rules of criminal responsibility conditions for issuing of the false opinions by expert witnesses functioning in other countries. Both previous chapters are oriented on comparative analysis of international legal provisions in context of borrowing the best possible solutions into polish national legislation.

The forth chapter thoroughly describes methodical aspects of conducted empirical research, with indication of research hypothesis, goals, and using of different research methods and techniques. That chapter is also describing the problem of so called "the dark number of crimes" which are remained undetected and are not brought into justice.

It also shows the outcomes of the research done through the thorough analysis of the trial case files for crimes qualified from article 233 § 4 of polish penal code.

The research also describes the effects of the survey research done on the representative group of experienced police officers investigators responsible for conducting the most difficult cases and cooperating with expert witnesses. There are also described outcomes of the interviews done both with chosen police officers and with expert witnesses.

There is also chapter containing characteristics and analysis of chosen cases basing on analyses case files.

The last - sixth chapter is summing up the whole dissertations and contains the final effects and observation during research. In that chapter there are also notions de lege ferenda – propositions of new legal regulations or making changes in existing ones.

Undertaken research fully confirmed given research hypothesis and ascertained existence of seriously dangerous issues connected with the expert fitness evidence. There was also diagnosed an urgance need for implementation of the new solutions and changing the existing law.

Some of the proposed solutions have been already implemented by legislator to national criminal law, what fully justifies theirs quality and rationality. Nevertheless, the criminal procedures still remained unchanged in the area of expert witness evidence, and there

is not enacted the complex act of law responsible for thorough regulation of the status off expert witness in polish legal system.